

**La repressió franquista a Solivella:
el cas del farmacèutic
Ernest Martínez Rodrigo**

Josep Maria **Sans i Travé**

La repressió franquista a Solivella: el cas del farmacèutic Ernest Martínez Rodrigo

Josep Maria Sans i Travé

Acadèmic i exdiredctor de l'ANC

sanstrave@gmail.com

Resum: a través del judici sumaríssim contra el farmacèutic Ernest Martínez Rodrigo (Saragossa, 1883-Tarragona, 1940), s'estudia la seva activitat laboral (Barcelona, Sarral i Solivella) i política en aquesta darrera vila conquesca, on era regidor i membre destacat del PSUC. Acabada la guerra es refugia a Barcelona, on aviat serà denunciat i empresonat a Montblanc, per traslladar-lo a Tarragona, ciutat on se'l jutja i condemna a la pena de mort. En el treball es transcriuen les declaracions dels testimonis dretans dels fets de Solivella.

Paraules clau: Guerra Civil, fets de Solivella, repressió franquista.

El 2020 esdevé el 80è aniversari de l'execució a la Muntanya de l'Oliva (Tarragona) de l'Ernest Martínez Rodrigo, farmacèutic de Solivella durant la darrera Guerra Civil, conegut popularment amb el nom de l'apotecari.

El sumaríssim instruït contra ell, és probablement un dels més dramàtics realitzats pel tribunal militar de Tarragona que jutjà els vençuts republicans, a més ens ofereix molta informació sobre el personatge, que es pot complementar, amb la documentació municipal de Solivella, dipositada a l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà.

L'Ernest havia nascut a Saragossa l'any 1883. A la seva Universitat cursà la llicenciatura de farmàcia, que exercí a Barcelona, Sarral i a partir de 1928 a Solivella. Es casà amb Matrona, filla de l'Hospitalet de Llobregat, de la qual tingué dues filles, que fins al final de la guerra residiren a Solivella, per bé que per raó dels estudis es passaven bona part de l'any fora la vila. Eren la Josefa, de 23 anys, i l'Enriqueta, de 22 anys, el 1937. Ambdues havien nascut a Barcelona.¹

L'Ernest havia exercit la seva professió a Barcelona, d'on hagué de marxar a la recerca d'un clima més sec perquè la humitat de la capital perjudicava la salut de la seva esposa, residint primer a Sarral. No sabem per quin motiu deixà aquesta població i es traslladà a Solivella, on el mes de setembre de 1928 obrí l'oficina

de farmàcia.² Tot i això la legalització de l'establiment no s'efectuà fins a les acaballes de novembre del referit any, després que l'Ernest ho sol·licités amb instància del dia 13 de novembre a l'alcalde Josep Tous Iglésies.³ Exposava que tenia oberta la botiga a Solivella, a la casa número 11 de la carretera i demanava legalitzar la situació. El dia 17, a les 3 de la tarda, es reunien al seu local el sotsdelegat de farmàcia del partit judicial de Montblanc, Joan Pujadas, farmacèutic de Montblanc, i el metge titular de Solivella, Miquel Sánchez Serra, a fi de realitzar la corresponent inspecció. A més hi assistiren com a testimonis l'alcalde, l'agutzil Josep Sans Iglésies, i el secretari municipal Josep Travé Castro. Segons l'acta que es confeccionà els dos visitadors, inspeccionaren el lloc, que trobaren adequat a la funció que havia de desenvolupar, immediatament comprovaren els medicaments existents a la botiga i també els aparells i instruments necessaris per a l'exercici de la professió, que trobaren correctes. D'acord amb l'aprovació del delegat farmacèutic, el dia 24 de novembre de 1928, l'alcalde signava el decret d'obertura legal de la farmàcia. Tot i això l'Ernest no era, però, el farmacèutic titular de la població, que encara no s'havia posat a concurs. A començament de 1930 sortia al BOPT l'anunci de la plaça vacant de farmacèutic titular de Solivella, a la qual es presentà i guanyà. Segons l'esmentat butlletí tindria una consignació de l'ajuntament de 262,20 ptes.

Al cap de vuit anys de residir a Solivella, l'apotecari va viure i va participar de ple en els luctuosos «fets de Solivella» de juliol de 1936.⁴ Era veu pública a la població que abans de la II República l'Ernest i la seva muller eren considerats una família d'ordre i com a tal complidora amb els preceptes religiosos. Amb el nou règim l'Ernest canvià radicalment d'actitud, adoptant posicionaments cada vegada més radicals, de manera que després de la fundació el 23 de juliol de 1936 del PSUC, ben aviat s'hi afilià, esdevenint el seu secretari local alhora que participava en el consistori com a representant.

Desconeixem els motius que l'animaren a afiliar-se al partit comunista català, si fou per convenciment ideològic o simplement com la millor solució per garantir la seva supervivència i la de la seva família, en aquells temps tan insegurs i turbulents i que abocaren en els luctuosos «fets de Solivella». Estranya que una persona d'una situació social privilegiada dins una població de pagesos i jornalers afiliats la seva immensa majoria en partits d'esquerra com ara el PSUC, el POUM, la UGT i la CNT, integrés les files comunistes i que hi fos ben rebut pels altres companys. D'altra banda, hauria sospesat que

en els primers dies del conflicte militar s'assassinà al farmacèutic de Vilabella. Arreccerar-se al PSUC podria haver estat una garantia per a la seva seguretat. Potser, per aquesta raó, perquè no fos titllat de «petit burgès», les seves intervencions en les reunions, tant de partit com de comitè, com a la municipalitat havien de ser més radicals que les dels coreligionaris.

Entre la gent de dreta de la població, era públic que l'apotecari havia estat un dels ideòlegs principals de les actuacions dutes a terme durant la guerra. Es deia que a la farmàcia s'havien confeccionat les llistes dels homes que s'havien de detenir i executar el 24 de juliol de 1936, així com també que de casa seva havia sortit el primer tret contra el domicili d'un home conservador situat al davant del seu, a l'altra banda de la carretera. També es comentava que l'Ernest era el responsable d'enviar cartes oficials des de l'ajuntament als comissaris polítics dels fronts de batalla on hi havien soldats solivellencs perquè executessin els fills de les famílies considerades de dreta i catalogades de «feixistes».

Al final de desembre de 1938, els polítics que dirigiren la població havien arribat al convenciment que la guerra estava perduda, i molt més quan per aquells dies s'havia establert a Solivella, en la seva pretensió de dificultar l'avenç de l'exèrcit franquista cap a Tarragona i Barcelona, el comandant Enrique Líster, que comanava la resta del que havia quedat del V Cos d'Exèrcit, després de l'ofensiva de Catalunya.⁵ En conseqüència, els primers dies de gener de 1939 els compromesos amb la República i el govern de la vila, així com amb la violenta repressió republicana, decidiren abandonar el poble i dirigir-se a les ciutats, com ara Barcelona, on fàcilment poguessin amagar-se, o bé seguir cap a França per iniciar l'exili, actitud que prengué la major part. El fet que Ernest Martínez es decidís a dirigir-se a Barcelona, respondria al seu convenciment que no se li podia imputar cap acció criminosa durant els anys de guerra, ja que l'únic que havia fet, a banda d'afiliar-se i ser responsable local del PSUC, havia estat de participar uns mesos com a regidor de l'ajuntament. Pel contrari, de ben segur que si hagués tingut les mans brutes de sang hauria fugit, com feu la majoria dels seus coreligionaris, cap a la frontera.

La Barcelona de després de l'ocupació de l'exèrcit feixista el 26 de gener de 1939, era molt diferent de la ciutat que havia conegut abans de la guerra. Els efectes de l'aviació italiana havien deixat minvada la ciutat: carrers i places oberts, cases caigudes, enderrocs, runa i brutícia per arreu. La major part de la gent, amb la tristesa

Estat actual de l'edifici on hi havia l'oficina de farmàcia d'Ernest Martínez Rodrigo, a la carretera Montblanc-Artesa.

d'haver perdut la guerra, confinada a les seves llars; només grups reduïts de falangistes, homes i dones, es deixaven veure pels carrers, pujats en camions i repartint pa per a la població famolenta. Les fàbriques romanien tancades i les botigues poc a poc anaven obrint les seves portes. Arreu creuaven els carrers camions i cotxes de soldats. A aquesta ciutat vençuda i trista, per sobreviure treballà en una botiga de venda d'olis, molt diferent de la seva formació acadèmica.

Ocupà el pis on havia viscut amb la Matrona abans d'abandonar la ciutat per traslladar-se a la Conca de Barberà. Era el pis principal del número 211 del carrer Provença, cantonada amb Balmes. Els primers mesos del nou règim foren tranquils, tot i que ja s'havia desfermat una campanya aferrissada de repressió, que implicà la detenció sistemàtica dels que havien participat en la direcció de la ciutat durant la República i sobretot dels afiliats als partits i sindicats d'esquerra. L'Ernest prengué totes les mesures per tal de no ser identificat per ningú.

Els soldats, però, corrien arreu de la ciutat i, amb col·laboració de la policia secreta franquista que s'estava reorganitzant, sovint detenien ciutadans sobre els quals pesaven sospites d'haver comès crims o bé actuat en contra de gent de dreta. Sovintejava la detenció d'aquests

tipus de ciutadans que anaven a parar a les comissaries, i ser lliurats després de les declaracions, a la pressó Model, en espera del judici.

L'Ernest tingué la desgràcia de ser vist a l'estiu de 1939 per dos solivellencs, Llorenç Romeu Closa (*Llorenç del sastre*) i Santiago Tous i Sans (*Santiago de cal Pedrol*) –que prestava el servei militar a la ciutat–, pertanyents a famílies de dreta, afectats per la repressió de la reraguarda que s'emportà tantes vides al seu poble. Ho denunciaren a un expolicia que s'havia distingit pel seu anticatalanisme i per les seves activitats antirepublicanes, Juan Segura Nieto, que s'havia destacat també per la seva adhesió ben inicial al sollevament militar.⁶ En aquell moment, actuava com agent del «Cuerpo de Investigación y Vigilancia del Estado», adscrit al «Servicio de Información y Policía Militar», organisme on també estava adscrit l'esmentat Santiago Tous. Després d'haver vigilat diversos dies els horaris i els moviments de l'Ernest, el divendres quatre d'agost de 1939, tot just quan sortia de la casa situada al carrer Provença, 211, on vivia al principal, primera, per anar a la feina, sortiren d'un cotxe negre aparcats davant el domicili l'expolicia i Santiago Tous, que el detingueren fins a ficar-lo dins i empengueren per carretera el viatge cap a Solivella.

Cap al migdia arribà el vehicle amb el «peix gros» que havien pescat a la ciutat comtal i fou portat directament a la casa de la vila, on, a més de l'alcalde Gregori Travé, el jutge de pau Antoni Domingo i el secretari de l'ajuntament, s'hi havien concentrat diversos elements de dreta delerosos de fer pagar a l'apotecari les maltempsades que havien viscut durant el període de guerra.

A instàncies de Juan Segura –que com expolicia tenia una llarga experiència en interrogatoris– es procedí formalment a prendre-li declaració a la sala de plens, en presència dels convidats a l'acte, que es convertí en un cúmul d'acusacions contra el detingut per la seva participació en els fets de la passada guerra, acompanyat de cruels i despietats turments. Els crits de dolor proferits pel detingut, se sentiren al carrer i en fou testimoni la canalla que en aquelles hores jugava a la plaça. Es conta que el baster de la vila portà algunes de les eines punxants que utilitzava per fer els guarniments dels animals, per clavar-les a les carns del detingut, tot provocant crits i brams de dolor i angoixa. Els punts de l'interrogatori se cenyiren a fer acceptar al detingut la seva participació en els «fets de Solivella»: que el primer tret havia sortit de casa seva contra una altra casa habitada per gent de dreta, que va amenaçar amb una pistola a la mà a Emili Massagué, a qui insultà de «feixista», que a la farmàcia s'elaborà la llista la nit del 23 al 24 de juliol

de 1936, dels homes de dreta del poble que s'havien de detenir i executar, que formava part del comitè que el dotze de febrer de 1937 decidí la detenció d'una cinquantena d'homes de dreta que després foren jutjats per un tribunal popular que en declarà la pena de mort d'alguns, essent executats aquella mateixa nit els primers a Sarraal, que facilitava informes al SIM sobre diversos joves solivellencs que estaven al front per tal que, atès que eren fills de famílies «feixistes», fossin passats per les armes. A totes les preguntes inculpatòries l'acusat hauria respòs negativament, per bé que l'escrit recollia la seva participació, motiu pel qual el detingut refusava signar el document. Aleshores actuà l'expolícia amb el seus mètodes de «convenciment» que aconseguiren que l'Ernest posés la seva signatura al peu de l'escrit al costat de la del jutge i el secretari. Després que els presents poguessin satisfer la seva venjança amb l'apotecari, fou requerida la col·laboració de la guàrdia civil de Montblanc perquè es fes càrrec del detingut, per lliurar-lo sota la seva custòdia al jutge militar permanent de Montblanc, que ordenà el seu ingrés a la presó comarcal, on en el registre d'ingressos hi consta el dia sis d'agost de 1939, amb el número 330.

El jutge instructor abans de prendre declaració al reclus, sol·licità el mateix dia a l'alcalde de Solivella, Gregori Travé, un informe sobre les activitats del detingut durant la guerra. El dia 9 l'esmentat municipi signava una carta en què confirmava les acusacions que s'havien fet contra Martínez en la seva declaració a l'ajuntament.

El dimecres setze d'agost, el jutge instructor s'ocupà del cas de l'apotecari de Solivella i procedí a prendre-li declaració. El primer que va manifestar el detingut fou que l'anterior declaració feta a l'ajuntament de Solivella no la considerava ajustada a la veritat, ni tampoc vàlida ja que quan fou interrogat sofrí pressions, mals tractes, amenaces i tortures que l'obligaren a signar. Les preguntes que li feu el jutge sobre la seva participació en les diverses actuacions al poble, les negà totes.

Aquest mateix dia, el jutge instructor prengué declaració a tres solivellencs triats per l'ajuntament, per declarar sobre l'actuació de l'apotecari. Eren Andreu Castro Domingo, Magí Montseny Castro i Bruno Torres Barril. Tots manifestaren que havia estat afiliat al PSUC, que havia format part de l'ajuntament i que havia reprimint tot el que havia pogut la gent de dreta. L'endemà declararen altres dos testimonis, Carles Creus Travé (cap local de la Falange) i Emili Massagué, que Martínez va titllar de «feixista» amb una pistola a la mà, durant el període de la guerra.

El dia divuit de juliol el jutge instructor, Ernesto Salinas-Madinilla, ja tenia elaborat l'*auto resumen* de l'acusació contra l'Ernest. Se li imputaven els següents càrrecs:

«Concejal del Ayuntamiento rojo, secretario general del PSUC, amenazó de muerte y denunció a personas de derechas que más tarde fueron asesinadas, formó parte del comité local que ordenó el fusilamiento de varios vecinos, facilitaba informes a los elementos del S.I.M. y los transmitía a los comisarios políticos que actuaban en el frente (F. R.). Reconoce el encartado que se ausentó de Solivella al entrar las fuerzas nacionales por temor a las represalias dada su actuación política, que fue concejal del Ayuntamiento y Secretario General del PSUC, que disparó contra la casa de Maciá Paja Larga, en 23 de julio de 1936, que amenazó a Emilio Masagué, que es cierto que denunció al padre del Paja Larga, que facilitó informes en virtud de los cuales desapareció José Montseny Ballart, que a consecuencia de los mismos, fusilaron a los hermanos José y Antonio Sans Solé, que formó parte del comité que acordó el fusilamiento del 12 de febrero, que en su domicilio se confeccionó una lista de elementos españolistas para ser fusilados (Todo ello a los folios 3 y 4). Lo dicho se corrobora en los informes oficiales de los folios 6 y 7. Se confirma en la prueba testifical su odio a las personas de derechas y que en su casa, iniciada la guerra, entraron elementos rojos con armas y que el encartado disparó contra la casa de Maciá Paja Larga, que era enlace del S. I. M. y que enviaba informes a los frentes, que actuaba de secretario general y era depositario del Ayuntamiento, ordenando que tirasen bombas contra la casa de Bruno Torres. En la indagatoria reconoce que se marchó del pueblo por temor a las represalias, que fue Concejal del Ayuntamiento y secretario general del PSUC, negando los demás cargos».

En els punts de l'acusació féu constar que *«las manifestaciones hechas ante el juzgado municipal de Solivella el dia cuatro de agosto del año en curso, las prestó en un estado de inconsciencia que le impidieron hacer constar en toda su pureza la realidad de los hechos»*. Va negar tots els càrrecs que se l'imputaven, tot afegint *«Niega igualmente todos los demás cargos de que se le acusa y que ante el juzgado municipal de Solivella le obligaron a confesar como ciertos»*. Al cap de sis dies, el 24 d'agost, els integrants de la causa foren traslladats de la presó comarcal a la de Tarragona, on ingressaren a Pilats, a l'espera del judici.

La causa anava amb especial celeritat, atès que es tractava d'un judici sumaríssim. Així, el dia quatre de setembre de 1939 es nomenava

defensor l'alferes Pedro Solana Vernich, del cos jurídic militar, perquè actués en la defensa de l'Ernest Martínez Rodrigo i dels «encartats» Frederic Estadella Borges (de 18 anys, natural i veí de l'Espluga de Francolí, pagès), Joan Serra Òdena (de 61 anys, natural i veí de Vimbodí, secretari de l'Ajuntament d'aquesta població), Lluís Vives Poblet (de 39 anys, natural i veí de Montblanc, funcionari municipal), Pere Farré Vilamajor (de 42 anys, natural de Nalec i veí de Passanant, pagès), Sebastià Santfeliu Roig (de 38 anys, natural i veí de Passanant, carter), Josep Roselló Roca (de 25 anys, natural i veí de Passanant, pagès), Antoni Fuguet Espanol (de 25 anys, natural i veí de Barberà, pagès), Manuel Fabregat Abellà, (de 29 anys, natural i veí de Barberà, pagès), Bartomeu Casals Freixas (de 21 anys, natural i veí del Mas-roig, pagès), Lluís Mateu Lousse (de 20 anys, natural i veí del Mas-roig, pagès) i Gaspar Tost Aguiló, (de 20 anys, natural i veí del Mas-roig, barber). Tots dotze posaren la seva signatura de conformitat en l'acceptació del defensor.

L'endemà, cinc de setembre, es reunia el consell de guerra que havia de valorar la participació dels encartats en les acusacions relatives a la seva participació en la «rebel·lió militar». El secretari del consell de guerra llegí les actuacions dels presents, donant després la paraula al fiscal, el qual, en base de les anteriors manifestacions sol·licità les següents penes:

1er.- Per a l'Ernest Martínez Rodrigo, la pena de mort.

2n.- Per a Lluís Vives Poblet, Josep Roselló Roca, Bartomeu Casals Freixas, la pena de vint anys de reclusió temporal.

3r.- Per a Antoni Fuguet Espanyol i Manuel Fabregat Abella, la pena de dotze anys i un dia de reclusió temporal.

4rt.- Per a Frederic Estadella Borges i Lluís Mateu Losse, la pena de vuit anys de presó major.

5è.- Per a Gaspar Tost Aguiló, la pena de sis anys i un dia de presó major.

6è.- Per a Joan Serra Òdena, la pena de deu anys d'inhabilitació especial.

7è.- I a Pere Farré Vilamajor i Sebastià Santfeliu Roig els hi va retirar l'acusació.

A continuació el president del tribunal va donar la paraula a l'advocat defensor qui sol·licità la rebaixa de la pena de mort sol·licitada per a l'Ernest Martínez, i per a tots els altres encartats demanà la lliure absolució.

Tot seguit, un per un, el president els donà la paraula per si volien respondre o donar alguna explicació sobre les seves actuacions,

cadascú va manifestar que era absolutament innocent dels càrrecs dels quals l'acusaven.

D'aquesta manera tan accelerada va acabar aquell dia el judici sumaríssim de les dotze persones que foren jutjades pel tribunal militar. Després, el president, féu retirar els encartats i reuní secretament els altres membres del tribunal per deliberar i dictar la sentència.

El mateix dia cinc de setembre el tribunal redactava la sentència en la qual *«resultando que contra los legítimos poderes del estado asumidos por el ejército a partir del 17 de julio de 1936 en cumplimiento de su función constitutiva, se desarrolló un alzamiento en armas y una tenaz resistencia, cometándose a su amparo toda suerte de violencias, hechos en los que participaron los encartados en las presentes causas en la siguiente forma:*

1º.- Ernesto Martínez Rodrigo, de 56 años de edad, hijo de Santiago y de Encarnación, casado, farmacéutico, natural de Zaragoza y vecino de Solivella (Tarragona); marxista, actua durante el período rojo como Concejal del Ayuntamiento y secretario general del PSU de C, amenazando de muerte y denunciando personas de derecha que resultan luego asesinadas; forma parte, al constituirse el Comité Revolucionario, como Vocal del mismo, ordenando en él el fusilamiento de siete vecinos personas de orden, dispara contra la casa de «Paja Larga» a cuyo padre denuncia, facilita informes al S. I. M. que son transmitidos a los comisarios políticos del frente, a consecuencia de los cuales son fusilados los hermanos José y Antonio Sans, ordena tirar bombas sobre la casa de Bruno Torres, y en su domicilio se forman las listas de las personas de derecha que habían de ser perseguidas y asesinadas».

El text de la sentència continuava amb els «fets provats» i al respecte seguia:

«Considerando: que los hechos relatados y que el consejo declara probados son constitutivos de un delito de rebelión militar, que se define y pena en los artículos 237 y párrafo 2º del 238, ambos del código de justicia militar, de cuyo delito es responsable en concepto de autor el encartado señalado con el número 1º...»

I després d'altres consideracions legals, el tribunal

«Fallamos: que debemos condenar y condenamos al encartado Ernesto Martínez Rodrigo a la pena de muerte».

A continuació segueixen les altres penes imposades a la resta d'encausats. No es dictà en aquesta ocasió cap més pena capital que la de l'Ernest Martínez.

El tribunal tot seguit comunicà a l'auditor de guerra de la regió militar que actuava a Barcelona el resultat del judici per a la seva aprovació. El 21 de setembre aquest oficial militar signava la confirmació de la sentència y resolvia que es complissin els seus efectes. Quant, però, al condemnat a la pena capital manava que es comunicués a l'Assessoria Jurídica del quarter general de «S. E. el Generalísimo». Les altres penes manava que passessin a l'instructor perquè fes complir la sentència. Així mateix, ordenava la suspensió de l'execució de la pena capital fins que l'Auditoria no comunicués la notícia de l'«enterado» de Franco o la resolució de la commutació de la pena.

Abans del compliment de les sentències dictades pel tribunal militar de la plaça de Tarragona calia prèviament la realització d'una sèrie de formalitats, entre les quals l'aprovació de l'auditoria de guerra de Barcelona i, així mateix, el famós «enterado» del dictador. El 21 de setembre signava a Barcelona l'auditor de guerra l'aprovació definitiva de la sentència de la pena capital imposada pel tribunal a l'Ernest Martínez

L'Ernest passà a la presó de Pilats de Tarragona, després que s'hagués dictat la sentència, juntament amb els altres condemnats a la pena capital, que esperaven l'aprovació del quarter general del dictador, a la primera planta de l'edifici. Aquí restà els mesos següents al judici fins que el 30 d'abril de 1940, el jutge Ernesto Salinas Medinilla, complertes les formalitats previstes per la llei, manava que s'executés la sentència i nomenava el soldat Francisco Ferrater Sagalà⁷ secretari de les actuacions que s'havien de dur a terme, entre les quals la tramesa de l'ordre d'execució al governador militar de la plaça perquè donés compliment a la sentència, i que, així mateix, comunicués al jutjat la data i l'hora que estava previst d'efectuar-ho. Finalment recordava que tres hores abans de l'execució s'havia de fer saber al reu que s'acompliria la sentència de pena capital i que tenia dret a atorgar testament i a rebre els auxilis espirituals. A més, que, prèvia identificació del reu per l'oficial de guàrdia, se'l posés en capella, i que després de la seva mort, el metge que assistís a l'execució elaborés el corresponent certificat oficial que havia de ser tramés al Registre Civil, una còpia literal del qual havia de ser també tramesa al jutjat militar per tal d'unir-se a l'expedient.

La nit del trenta d'abril, a dos quarts de tres, ja del primer de maig de 1940, es presentaren a la presó de Pilats el referit jutge militar Ernesto Salinas Medinilla i el secretari Francisco Ferrater Sagalà, a fi de manar a l'oficial de guàrdia de la presó Anton Espinach Garcia,⁸

que cridés el reu a la seva presència perquè li poguessin comunicar oficialment que Franco havia autoritzat amb l'«enterado» el compliment de la pena capital que li havia estat imposada pel consell de guerra permanent de la plaça. L'oficial, després que el reu fos informat pel jutge de les properes actuacions, el posà en capella. No sabem si l'Ernest demanà els auxilis espirituals i el notari, als quals tenia dret. És probable, però, que el canvi que havia fet durant el temps que passà a la presó motivés la petició del capellà de la presó d'aquella època, mossèn Antoni Tomàs Homs, que l'acompanyà en els darrers moments de la seva vida.

El que acabem d'escriure està en consonància amb la descripció que el vallenc Joan Ventura feu del farmacèutic de Solivella, en la seva obra sobre la presó de Pilats de Tarragona, publicada el 1993, «Un testimoni directe, –va escriure– sortosament en vida, va fer el relat d'una vivència que, pel seu dramatisme, ens resulta reveladora de les particulars circumstàncies que rodejaven tantes persones que deambulaven per les sales de la presó provincial. Són unes històries tan íntimes i individualitzades que mai ningú arribarà a conèixer, perquè els seus protagonistes se les van endur amb ells a la tomba. Vam parlar amb l'amic P. B. P, el qual durant quinze mesos va viure sota el desassossec d'una condemna a mort, fins que inesperadament li arribà la commutació. Es referí al senyor Ernest Martínez i Rodríguez (en realitat Rodrigo), de 56 anys, casat... de formació farmacèutic, i aragonès de naixença, ...passat un temps la família plantava la llar a Solivella de la Conca».

I continua el memorialista vallenc: «L'Ernest Martínez era persona de conviccions catòliques, però no gens exaltat ni fanàtic, i per tant bastant allunyat del concepte radicalitzat en què es bellugaven els feligresos de moltes poblacions, en condicionar el seu catolicisme amb inclinacions polítiques de caràcter dretà. Quan a la primera meitat dels anys trenta s'aprofundia perillosament en la partició de la societat civil entre 'dretes' i 'esquerres', s'havia aguditzat tant la divisió, que tothom sostenia que ser de dreta era sinònim de burgès, terratinent, partidari de les dictadures, admirador de la milícia a més de practicant catòlic, a poder ser de comunió diària. Ser d'esquerres era estigmatitzar-se voluntàriament com individu d'idees extremistes, revolucionàries, agnòstiques i comunistes».

«La conducta del farmacèutic respecte a la seva relació amb la societat solivellenca no era ben vista pel nucli dretà puix consideraven que un home de conviccions catòliques que desenrotllava una labor

professional assumible i integrable al seu grup, no podia comportar-se en sentit liberal i obert, relacionar-se amb grups i persones de significació esquerrana. Era una actitud que l'Ernest Martínez sempre considerà de menor importància i mai no va preveure que la seva alternança indiferent amb persones de tot rang social o ideològic de la població, podia marcar-lo, cara al futur, com un sospitós que sota la capa del catolicisme jugava les cartes a favor dels adversaris esquerrans... Fins que la guerra entrà a Catalunya i les tropes franquistes arribaven a les portes de Solivella, l'Ernest i la seva família no abandonarien el poble. Provisionalment van traslladar-se a Barcelona, en un intent d'allunyar-se dels perills que suposava trobar-se gairebé a primera línia del foc. Tingué notícia de les persecucions i represàlies que tenien lloc als pobles tot just hi entraven els soldats vencedors. I el preocupà conèixer com es procedia contra aquells que eren titllats d'esquerra. A la capital catalana tenia un familiar que li va propiciar treballar en una empresa dedicada a la venda de combustibles. Fou ocupada Barcelona ...tot era qüestió d'esperar un temps per a normalitzar la vida d'abans».

«Però un dia, dirigint-se al treball, fou identificat per un escamot dedicat a la caça i captura d'emboscats, els quals procediren ràpidament a la seva detenció. Després vingué tot el procediment ... i el processament en consell de guerra que tingué lloc el 4 de setembre de 1939. Li fou dictada pena de mort i el dia 1 de maig de 1940, vuit mesos després, moria a l'ombra dels pins de l'Oliva ...».⁹

«Em contava l'amic P. B. P. que l'entrada de l'Ernest a la sala 1a. de la presó de Pilats obrí la coincidència de cultivar ambdós una bona amistat, puix el farmacèutic no disposava de roba ni de cap matalàs per a dormir a terra. El nouvingut trobà acollida en la voluntat de l'amic, amb el qual va compartir sentiments i sinceritats i ajuts recíprocs, quan es disposava del menjar que facilitaven els familiars des del carrer. Destacava el meu interlocutor ...que l'Ernest no havia renunciat en cap moment a les seves conviccions catòliques. Així, un cop consolidada l'amistat, li confessà la necessitat que sentia de poder resar el rosari cada dia. Possiblement ningú de la sala 1a. no va intuir perquè tots els vespres, abans de sopar, l'Ernest Martínez i P. B. P. passejaven amunt i avall de la sala com si parlessin en veu baixa. Tots dos amics estaven resant el rosari, el primer per convicció i fidelitat a la fe que professava. El segon, creient però no practicant, acomplint amb el gest de companyonia, l'acció d'ajudar al bon amic que pressentia la proximitat de la mort, la qual arribaria

d'un moment a l'altre, revestida amb la intransigència d'unes persones que en cap moment van valorar la possible innocència d'un home, perquè mai no van entendre que un catòlic pogués professar simpatia, afecte o consideració, a favor d'un nucli societatari defensor de la llibertat, del dret i de la solidaritat entre la gent».

Cap a les cinc de la matinada del primer de maig de 1940, el camió amb els guàrdies civils esperaven davant la presó tarragonina el reu que, una vegada ficat a dins, se l'emportaren a la muntanyeta o turó de l'Oliva, al costat del cementiri de la ciutat, on a les 5,30 de la matinada fou afusellat pel piquet executor. El govern militar de Tarragona el mateix dia ho comunicava al jutge amb aquestes paraules: «*Tengo el honor de poner en conocimiento de V. S. que a las cinco y media horas de hoy y en el lugar denominado Monte de la Oliva ha sido cumplida la pena capital del reo que al margen se expresa. Tarragona, 1 de mayo de 1940*». Al marge esquerra: «*Ernesto Martínez Rodrigo*», i en lllapis: «Reservado».

Avui al final del vell i fatídic camí que portava a la cima de la muntanya de l'Oliva, inaugurat el 22 de gener de 2011, s'hi pot contemplar un plafó de ferro on hi ha 703 forats quadrats, dedicat cada u als afusellats per la repressió franquista en acabat la guerra civil. Un d'aquests forats representa la memòria del nostre personatge. Així mateix, el 12 de desembre de 2010 el conseller d'Interior, Relacions Institucionals i Participació de la Generalitat de Catalunya, en funcions, Joan Saura i l'alcalde de Tarragona, Josep Fèlix Ballesteros, inauguraren l'arranjament de la fosa comuna del cementiri de Tarragona, on foren inhumats la major part dels 771 executats entre 1939-1948. A banda del grup escultòric denominat «Dignitat», obra de Salvador Mañosa –que representa una dona dempeus que plora davant el cadàver ajagut al terra d'un home mort–, a la paret que presideix l'àmbit, en un plafó de ferro hi consten els noms, cognoms i lloc de residència dels executats a Tarragona per la repressió franquista. Entre els vint-i-dos solivellencs executats al costat del cementiri, s'hi pot percebre els corresponents a Ernest Martínez Rodrigo, de Solivella. Sobre aquests dos espais de la memòria històrica de Tarragona, dignificats en aquests darrers anys cal llegir l'aportació de l'historiador de Tarragona, Jordi Piqué Padró, titulat «Nou anys de recuperació de la memòria històrica a Tarragona (2019-2017)», publicada pel Memorial Democràtic, en la seva col·lecció 'Referents', número 9, dins el llibre titulat «La Guerra Civil al territori. Lleida, Tarragona i Girona», dirigit per Jaume Sobrequés i Callicó. Barcelona, 2018.

Després de l'aplicació de la pena de mort a l'Ernest Martínez, el militar que dirigia el piquet de guàrdies civils procedí a efectuar el tret de gràcia de l'executat. El metge que hi assistí comprovà que el reu havia finat per poder confeccionar el certificat oficial de defunció on hi constà «mort per hemorràgia interna».

Els serveis funeraris del cementiri varen recollir el cadàver de l'Ernest en un senzill taüt de pi que deixaren a la banda de l'interior del complex funerari, on el mateix matí els seus familiars se'n feren càrrec tot dipositant les seves restes en el nínxol 531 del sector de Santa Anna.

***

Aquesta és la història, certament molt compendiada, d'un perdedor de la passada guerra civil. L'Ernest Martínez com moltíssims republicans sofriren la repressió despietada i cruel dels feixistes, malgrat les promeses que durant el període bèl·lic havien fet els responsables de l'exèrcit sollevat que s'oferiria el perdó als que lliuessin les armes. Milers de ciutadans foren objecte de judicis sumaríssims militars, que es dugueren a terme a cada capital de província, molts dels quals foren condemnats, sense les garanties bàsiques processals, a la pena capital, que a Barcelona es dugueren a terme al famós Camp de la Bota –1.717 executats entre 1939-1952–, a Tarragona a la Muntanya de l'Oliva –amb 771 executats entre 1939-1948–, a Girona a les tàpies del cementiri municipal –amb 517 executats entre 1939-1945–, i a Lleida, a la tàpia de l'originari departament de Sant Cristòfol, del cementiri municipal –amb 389 executats entre 1939-1945–. Molts altres foren condemnats a penes inferiors. La repressió franquista a Solivella fou especialment rigorosa i inclement, ja que suposà la realització d'un centenar de judicis sumaríssims i l'execució de 22 persones condemnades a la pena capital.¹⁰

La majoria dels sentenciats a la pena de mort eren conscients que amb la seva execució s'acabava per sempre més la seva història i que com a perdedors mai ningú més els hi tindria un record. La seva història no tindria continuació després de la seva mort. En general tenien raó, tot i les actuacions que en aquests darrers anys s'han fet a diversos llocs per recuperar almenys el nom i el lloc de residència.

En aquest treball, com un homenatge a l'apotecari, he volgut donar una passa més endavant tot resumint el judici i les actuacions judicials precedents i subsegüents que coronaren el final de la seva vida. Jo sóc incapaç de jutjar la moralitat i l'ètica que mogueren les actuacions de l'apotecari de Solivella, així com tampoc crec del

tot les acusacions que li inferiren en aquell fatídic interrogatori a la casa de la vila de Solivella, el quatre d'agost de 1939, dirigit per l'expolicia d'extrema dreta, Juan Segura Nieto. A la meua família –de tradició carlina i afiliats els meus avis paterns a la Lliga Regionalista– la figura política de l'apotecari no gaudia de gens de simpatia, de la mateixa manera que a la resta de famílies de dreta que van sofrir els excessos revolucionaris dels mesos de juliol de 1936 i febrer de 1937, l'Ernest era considerat un dels principals elements instigadors dels joves milicians, perquè actuessin contra els elements conservadors. Em costa creure que un home d'un cert nivell cultural, amb carrera universitària, pogués canviar tan radicalment i fos considerat per la gent de dreta, tan «dolent» i el principal promotor i responsable dels fets luctuosos que s'esdevingueren en el poble. No endebades, l'informe sobre el que havia esdevingut a la població durant els tres anys de guerra, confeccionat per la gestora municipal nomenada per l'aferes militar que ocupà la població el dia dotze de gener de 1939, signada el dia disset per l'alcalde Gregori Travé i els regidors Ramon Bergadà, Josep Iglésies Creus i Antoni Anglès, l'assenyala com a inductor dels assassinats que es realitzaren a la vila durant l'esmentat període, entre d'altres, Ernest Martínez Rodrigo, «*farmacéutico del pueblo y uno de los más peligrosos del pueblo*».¹¹ Per altra banda, però, no deixa de ser curiós que en les relacions de persones que havien participat en accions contra gent de dreta durant el període bèl·lic fetes per l'ajuntament de Solivella tot just acabada la guerra civil i elaborades a petició de la guàrdia civil, no hi consti en cap el nom de l'Ernest Martínez;¹² i que en l'informe elaborat pel comandant de la guàrdia civil de Sarral el vint de març de 1941, com a resposta per a la «Causa General», que es conserva avui a l'Archivo General de la Administración del Estado, a Alcalà de Henares, no es faci cap esment de l'Ernest Martínez com a element destacat de les esquerres.

Notes

- 1.- Així consta a al Padró de l'Impost de Cèdules Personals de Solivella de 1937 (ACCB, Fons Municipal de Solivella, Reg. 2.770, 3/2). Al mateix tipus de document del febrer de 1936 la Josepa hi apareix enregistrada amb 21 anys, i com a mestressa de casa, mentre l'Enriqueta hi figura amb disset anys, i com a estudiant de professió (ACCB, Fons Municipal de Solivella, Reg. 2.770, 3/1). D'altra banda una relació de l'estat d'ànimes de 1932, conservat actualment a la parròquia de Solivella situa la residència de la família al carrer Ravaleta, número 10, a cal Samarreta, al segon

- pis. Concretament en registra que Ernest va néixer el 1887, la seva dona Matrona, també el 1887, la Josepa l'any 1913 i l'Enriqueta, l'any 1918.
- 2.- Així ho enregistra el 29 de setembre de 1928 el periòdic quinzenal «Aires de la Conca».
  - 3.- Es conserva l'expedient en el Fons Municipal de Solivella, dipositat a l'ACCB (reg. 2.793, 6/10). Els aspectes que segueixen relacionats amb l'obertura oficial de l'oficina farmacèutica estan trets d'aquest expedient.
  - 4.- Luís Climent, *Rojos en Tarragona y su provincia*, Tarragona, 1942, p. 59-67. Andreu Mayayo, *Els fets de Solivella, juliol de 1936*, «L'Avenc», 79 (febrer 1985), p. 34-39. Andreu Mayayo, *La Conca de Barberà 1890-1939: De la crisi agrària a la Guerra Civil*, Montblanc, 1986, p. 423-431. David Tormo, *Els fets de Solivella, La Guerra Civil a Catalunya (1936-1939). 1. Alçament militar i primers mesos de guerra*, Barcelona, 2004, p. 86-87. 6 David Tormo, *Els fets de Solivella, a Catalunya durant la Guerra Civil dia a dia. 2.- El cop d'estat i el seu fracàs a Catalunya*, Barcelona, 2006, p. 133-136. Giovanni C. Catini, *La violència revolucionària. Terror i repressió a la rereguarda*, a *La Guerra Civil a Catalunya (1936-1939). 1.- Alçament militar i primers mesos de guerra*, Barcelona, 2004, p. 149. Josep M. Sans Travé, *El monument de la plaça de la Creu: l'ombra allargada dels «Fets de Solivella»*, Lleida, 2012; Josep Maria SANS I TRAVÉ, *Un episodi més dels «Fets de Solivella»: les execucions de Sarral del dotze de febrer de 1937*, «Aplec de treballs» 34 (2016), p. 145-168; Josep Maria Sans Travé, *La repressió de les dones de Solivella en acabar la guerra civil (1939-1940)*, «Podall» 3 (2014), p. 122-146.
  - 5.- Sobre l'estada de Líster a Solivella i la inauguració d'un menjador per als escolars així com el paper de la mestra Isabel Armengol Rodríguez vegeu Josep Maria SANS I TRAVÉ, *La repressió de les dones de Solivella en acabar la guerra civil (1939-1940): el cas de la mestra Isabel Armengol Rodríguez*, «Podall» 3 (2014), p. 122-146.
  - 6.- Aquest individu formava part del grup més espanyolista de la Barcelona de l'època, caracteritzat pel seu profund anticatalanisme i pel seu caràcter radical d'extrema dreta. (Vegeu José Fernando Mota Muñoz, *El España Club y el voluntariado español: una breve experiencia unitaria de la extrema derecha barcelonesa (1935-1936) Los orígenes del España Club*, José Fernando Mota Muñoz, «Precursores de la Unificación»: *El España Club y el voluntariado español, una experiencia unitaria de la extrema derecha barcelonesa (1935-1936)*, «Historia y Política» 26 (Julio-diciembre de 2012), p. 273-303; José Fernando Mota Muñoz, *¡Viva Cataluña española! Historia de la extrema derecha en la Barcelona republicana (1931-1936)*, València, 2020. Bona part de les seves idees varen ser exposades en un llibre publicat el 1940 per l'editor Felipe González Rojas (vegeu Juan Segura Nieto, *¡Alerta! Francmasonería y judeísmo*, Barcelona, 1940).
  - 7.- Reus, 1919-2010. Destacà com eminent palíndromista en català. El 1999 elaborà un palíndrom per a cada dia de l'any, confeccionà 4.851 frases, tant en castellà com en català.
  - 8.- fill de Solivella; sollevat el mes de juliol de 1936, es lliurà miraculosament de la mort quan un grup d'homes de dreta foren afusellats a l'hostal del Gori; passà la guerra en diversos preventoris de la Generalitat i en grups de treballs forçats en la construcció de defenses. D'aquest personatge en parla Joan Ventura Solé, *La presó de Pilats. Tarragona, 1939-1941*, 1993, p. 75-76.
  - 9.- Joan Ventura Solé, *Preso de Pilats. Tarragona, 1939-1941*, 1993, p. 81-83.
  - 10.- Josep Recasens Llord, *La repressió franquista a la Conca de Barberà (1939-1945)*, Montblanc, 2000, p. 314-344.

- 11.- Vegeu aquest informe a Josep M. Sans Travé, *La repressió de les dones de Solivella en acabar la guerra civil (1939-1940): el cas de la mestra Isabel Armengol Rodríguez*, 3 (2014), p. 140-144.
- 12.- Per exemple, en una relació de l'abril o maig de 1939, enviada per l'alcalde Gregori Travé al comandant de la guàrdia civil de l'Espluga de Francolí (ACCB, Fons Municipal de Solivella, Reg. 2.613,4).